

Становище

на доц. д-р Ралица Русева, сектор Изобразителни изкуства при Института за изследване на изкуствата, за дисертацията на Дарина Бойкина „Реликварии в България от периода на късното Средновековие и Възраждането“ за присъждане на образователната и научна степен доктор по научната специалност Изкуствознание и изобразителни изкуства, 8.1.

Дисертационният труд е в обем от 453 страници, предговор, две части, разделени на няколко глави, заключение, приложения и каталог. Научен ръководител чл.- кор. проф. Иванка Гергова. Дисертацията съдържа две глави, заключение, приложение и каталог.

Дисертацията има приносен характер, тъй като за първи път се прави опит за систематично изследване, посветено специално на реликвариите (мощехранителници) по българските земи от османския период. Дарина Бойкина за първи път прави опит за систематизиране на познатите извори, свързани с почитанието на реликвите и мощите от периода XV-XIX в. Разгледани са различни аспекти относно създаването, функцията, типологията и иконографията на реликвиариите и мощехранителниците. Анализирани са само тези, които са създадени в пределите на българските земи през османския период. Бих препоръчала по-внимателно терминологично разграничение и използване на термините „мощехранителница“, „реликвар“ и „реликвиар“. Мощехранителницата е църковна утвар, която съхранява мощи на светци. Реликвар е църковна утвар, която съдържа една реликва – напр. парче от Христовия кръст, част от одежда на светец и пр. Реликвиар е църковна утвар, която съдържа повече от една реликви. В дисертационния труд, според мен са разгледани основно мощехранителници.

Първа част „Обща характеристика на дисертацията / 2 1. Актуалност на темата и състояние на проучванията / 2 2. Обект, предмет и обхват / 3 3. Цел, задачи и очаквани резултати / 4 4. Методология на изследването“. Дисертантката е добре запозната със съществуващата литература по темата, както и с последните проучвания, посветени на култа към мощите и реликвите във Византия и в Западна Европа. В края на първа глава е обърнато внимание върху един все още слабо проучен за периода на Късното средновековие и Възраждането аспект от почитанието на мощите – полагане на мощи на светци в олтарните пространства на църквите

2. Втората част е озаглавена „Реликвирии от османския период по българските земи: функция, форма, украса 1. Първа глава. Ролята на мощите през Късното средновековие и Възраждането / 5 2. Втора глава. Реликвирии от османския период по българските земи: функция, форма, украса / 9 3. Трета глава. Реликвириите в златарското изкуство през османския период / 19“. Тази част представлява същината на научната дисертация. Тук се обръща специално внимание върху проблемите, свързани с функцията на мощехранителниците, изследвана е формата и украсата. Направена е типологизация на паметниците според формата им и са класифицирани като: кивот (кутията-ковчеже), реликвирии с архитектурна форма, с форма на ръка, таксидиотски кутии – с форма на книги.

В тази глава са анализирани особеностите на украсата и е потърсена функционалната и символичната роля на изображенията. В първата група от изображения са разгледани образите на светци, поместени върху мощехранителниците. В отделна група са разгледани образите на светците патрони и покровители на манастири и църкви, а в друга - композиции и сцени с литургичен характер. Разгледани са също така и орнаменталната украса и архитектурни елементи.

В третата глава „Реликвириите в златарското изкуство през османския период“ са анализирани художествените характеристики на реликвириите по българските земи от османския период. Анализът на техните стилови особености дава допълнителна информация за тяхното движение от едно място на друго и очертава приблизително точно етапите на тяхното почитание.

Според събрания материал, както и от писмените извори, Дарина Бойкина стига до извода, че се формират няколко топографски „ядра“ по българските земи, в които са съсредоточени най-много мощи на светци. Според нея, Търново поне през XVIII и XIX в. продължава да съществува като важен християнски център както и през Средновековието, но с тази разлика, че мощите на светците се намират в близките до Търново манастири, а не в самия град. Спира се също така и на района на Пловдив. Особено внимание в изследването се обръща на София като център на новомъченичеството, което е покровителствано от най-много небесни закрилници.

Особено приноси са приложенията и каталогът, като са включени паметници, които се публикуват за първи път. Дисертантката съставя за първи път каталог с всички известни до момента реликвирии,

достъпни за изследване, познати в научната литература или архивни източници. Включени са също така и паметници, които днес се намират в неизвестност, което показва задълбочената работа на Бойкина с архиви, извори и литература. В приложенията, въз основа на архивните данни, е съставен на списък с мощи на светци и реликви, намиращи се по българските земи през османския период (Приложение 1) и карта, представяща топографията на реликвариите в съвременните граници на България (Приложение 3) .

Каталогът съдържа 95 каталожни статии, в които всеки един реликварий е представен с данни за датиране, размери, материал, произход и местонахождение, където е необходимо, описание, литература, архивни източници и фотографии. Паметниците са представени спрямо колекциите, към които принадлежат. Включените в изследването произведения, са представени хронологично по колекции.

Дарина Бойкина има и три отделни публикации в научни издания, посветени на темата на дисертацията и участия в научни форуми.

Считам, че дисертационния труд отговаря на изискванията за присъждане на научна и образователна степен "доктор".

Доц. д-р Ралица Русева

16.10.2019 г.